

“O’QUVCHILARNING IMLOVIY BILMLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING AN’ANAVIY USULLARI.”

Abdurazakova Albina Rinatovna

Urganch Davlat Universiteti Pedagogika fakulteti

Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 3-bosqich

talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7793482>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada mahsus metodlardan foydalangan holda dars jarayonini samarali tashkil qilish hamda turli hil metodlardan foydalangan holda dars o’tish va foydalanish imloviy hatolarsiz yozishga o’rgatish haqida to’liq yoritib berilgan.

Kalit so’zlar: o’yin turlari, predmetlar, abekt, metod, kuzatish metodi, milliy o’quv dastur, didaktik o’yinlar

Boshlang'ich maktabning muhim vazifalaridan biri kichik yoshdagi o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirishdir. Shubhasiz, hamma fanlar o'quvchilarning lug'at boyligini o'stirishga, imlodan savodxonligini oshirish va nutq malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ona tilini muvaffaqiyatli o'qitishning muhim sharti ta'limni o'quvchilarning hayotiy tajribasi bilan, ularning bevosita ko'rganlari, kitoblardan o'qib bilganlari bilan bog'lash hisoblanadi. Ma'lumki, o'qish darsliklaridagi matnlar turli manbalardan olinganligi aniq. Ona tili darsini o'qish bilan bog'lansa, o'quvchilarning o'qish darsida o'qiganlari asosida olgan haqiqiy bilimlaridan foydalanishga imkon yaratiladi. Buning uchun o'quvchilarga mamlakatimizda, maktabda, oilada sodir bo'lgan qiziq voqea-hodisalar haqida, tabiatdagi o'zgarishlar haqida o'qiganlaridan foydalanib gap tuzish, ayrim parchalarni kitobdan ko'chirib yozish, grammatik tahlil kabi topshiriqlarni bajartirish maqsadga muvofiqdir. Shuni ham aytib o'tish lozimki, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq o'ylanmasdan, puxta tayyorgarlik ko'rilmay, mavzuga moslamay berilsa, yaxshi natijaga erishib bo'lmaydi. Ona tilidan ko'zlangan maqsadga erishish uchun: birinchidan, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq oldindan tayyorgarlik ko'rib, puxta o'ylab, so'ng berilishi; ikkinchidan, ona tili darsida o'tilgan mavzuni mustahkamlashga imkon berishi hisobga olinishi; uchinchidan, topshiriq (misol qaysi asardan olingan bo'lsa) berilgan asar g'oyasini yana ham mustahkamlashga yorlashishini hisobga olish kerak. Ma'lumki, grammatik bilim tilni ongli egallashni va savodli yozish malakasini shakllantirishning asosi hisoblanadi. Shuning uchun ham o'quvchilarning grammatikadan olgan bilimlari to'g'ri yozuv malakalarini shakllantirish bilan birga olib boriladi. To'g'ri yozuv malakasini rivojlantirishda imloviy mashq turlari: grammatik imloviy tahlil, matnni ko'chirib yozish, ta'limiy diktant va bayondan mashq sifatida foydalanish maqsadga muvofiqdir. Imloviy mashqlarni amalga oshirishda ona tili darsligi sahifalarida berilgan mashqlardan foydalanish bilan birga boshqa materiallardan foydalanish yaxshi natija beradi. Chunki o'quvchilar yangi materialga qiziqish bilan kirishadilar, o'ylashga, fikrlashga harakat qiladilar. 2-sinfda "Kishilarning ismi va familiyasida bosh harf" mavzusini o'tishda "O'qish kitobi" dan samarali foydalangan holda o'rgatish mumkin. Mavzuni mustahkamlashda mashqlardan birini ko'chirib yozish topshirig'i berilganda, masalan, "Inoqlikda gap katta" she'rining to'rtta:

Bizlar yetti og'ayni: Men, Anvar, Ramz, G'ani, Tolib, Uchqun va Quvnoq,

- O'ynaymiz ahil, inoq. - satrini o'qib, faqat kishilarning ismini xato qilmay, chiroyli yozuv

qoidalariga rioya qilib ko'chirib yozish topshiriladi. Topshiriq bajarilgach (ishni tekshirish uchun yig'ib olish mumkin), uch-to'rt o'quvchining ishi o'qitilib, tahlil qilinadi. Kishilarning ismi qanday harf bilan yoziladi? Ularga qanday so'roq beriladi? savollariga javob olinadi. To'g'ri javob bergan, xatosiz, chiroyli yozgan o'quvchilar rag'batlantiriladi. Shuningdek, "Ular qanday bolalar ekan?" "Sizlar-chi?" savollariga javob olinib, tarbiyaviy tomoni ham yoritiladi. 3-sinfda

"Bo'g'in" mavzusi takrorlanganda, "O'qish kitobi"dan imlosi va o'qilishi (talaffuzi) qiyin so'zlar uchraydigan gaplar tanlab olinib, ularni doskaga yozib, avval bo'g'inga bo'linmaydigan, so'ng bo'g'inga bo'linadigan so'zlarni yozib, avval bo'g'inlab, so'ng sidirg'a o'qish mashq qilinsa, o'qilishi va yozilishi qiyin bo'lgan so'zlarni to'g'ri o'qishni, to'g'ri yozishni bilib oladilar. Masalan, "Shayx Mazididdin ot choptirish, qilich urishtirish, zarb berish bo'yicha ko'rikdan o'tishga shoshilardi" gapi sinf yozuv taxtasiga yoziladi. So'ng yozilgan gapdan avval bo'g'inga bo'linmaygan, so'ng bo'g'inga bo'linadigan so'zlarni tanlab yozish topshiriladi, O'quvchilar "Shayx, ot, zarb" so'zlarini yozadilar. Topshiriq bajarilgach, o'quvchilardan: "Shayx, ot, zarb bir bo'g'inli so'z. Chunki u yerda bitta unli bor", degan javob olinadi va shu so'zlarni to'g'ri o'qish -mashq qilinadi. Shundan so'ng Mazididdin so'zini bo'g'inga bo'lib yozish topshiriladi: "Ma-zi-did-din" va yozilgan so'zni avval bo'g'inlab, so'ng sidirg'a o'qish mashq qilinadi. Shunda o'quvchilar Shayx, zarb, Mazididdin so'zlarini to'g'ri o'qiydigan va yozadigan bo'ladilar. Bu ish ona tili o'qitish samaradorligini oshiradi. "Son" mavzusi o'rganilganda o'quvchilarga 3-sinf "O'qish kitobi" da berilgan "Bayramingiz qutlug' bo'lsin!" matnidan sonlarni tanlab yozing" topshirig'i beriladi. O'quvchilar 1991 yilning 31 avgusti va 1991 yil 1-yanvar sentabr" so'zlarini ko'chirib yozadilar. Topshiriq bajarilgach o'zgan so'zlar qaysi so'z turkumi ekanligi, uning turlari, so'roqlari, yozilishi so'rab aniqlanadi. Bu bilan o'quvchilar "Son" mavzusini o'qib-o'rgangan hayotiy misollardan foydalanib, o'zlashtiradilar. O'qituvchi esa o'quvchilarning "Son" mavzusini o'zlashtirib olganliklari haqida ishonch hosil qiladi. Shuningdek, "Jigarlarga tilaklarim" she'ridan "Son"ga misollar topib yozing, ularga qanday so'roq berilishini, turini ayting" topshirig'i berilib, o'quvchilardan quyidagicha javob olinishi mumkin: Bir, ikki, uch so'zlarini yozdik. Ularga qancha? so'rog'i beriladi. Bular sanoq son. Rasmi diktant o'tkazish uchun "Do'stlar" matniga mos berilgan rasmdan foydalanish mumkin. Buning uchun quyidagicha topshiriq beriladi. -Rasmda nimalarni ko'rayapsiz? Ular nomini yozing. "Yozgan so'zlaringizni (*Qarg'a, Sichqon, Toshbaqa, Ohu, ovchi*) matndan tekshiring va to'g'ri yozilishini bilib oling". Ishning bajarilishi tekshiriladi. Izohli yozuv o'tkazilganda "Ibn Sino shogirdlari" matnidan tubandagi parcha asqotishi mumkin.

"Ibn Sino qoldirib ketayotgan zo'r tabiblarning biri tozalik, ikkinchisi - parhezdir. Uchinchisi badantarbiyadir va qolgan ikkitasi mijoz bilan kayfiyatdir". So'zni bir vaqtda hamma yozadi. O'qituvchi o'quvchining izohini kuzatib, lozim bo'lsa, zarur tuzatishlar kiritadi, ta-bib-lar-ning, ik-kin-chi- si, par-hezdir, kay-fi-yat, mi-joz so'zlarini bo'g'inlab aytib yozdiradi. (Bu tanlab izohlashdir).

Lug'at diktant o'tkazishda bog'lanishli matn yoki gaplar emas, balki o'rganishgan ayrim imlosi qiyin so'zlar aytib turib yozdiriladi va lug'atdan tekshiriladi. Shu o'rinda aytmogchimizki, ayrim so'zlarning o'zbekcha atamasi bo'lishiga qaramay, hamon bolalar nutqida *sekretar, buxgalter, zvonok, koridor, spravka, ostanovka, baza, kassir, kassa* kabi so'zlarni uchratamiz. Shu so'zlarning o'zbekcha atamalarini *kotiba, hisobchi, qo'ng'iroq, yo'lak, ma'lumotnoma, bokat, omborxona, xazinachi* deb yozilishi va qo'llanilishini o'rgatish zarurligini hisobga olib, lug'at-diktant yozdirish zarur. Chunki yuqorida tilga olingan ruscha so'zlarning o'zbekcha atamasini boshlang'ich sinfdanoq

o'rgatish lozimdir. Shunday qilinsa, o'quvchilarning so'z boyligi ortadi, tilning sofligiga ham erishiladi. 4-sinfda "Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan turlanishi" mavzusi o'rganilganda darsni mustahkamlash maqsadida saylanma diktant o'tkazilib, "O'qish kitobi" dan olingan quyidagi matn: Qanaqasiga sening iting bo'larkan? -dedi Samad. Bizning To'rtko'z bu! Rasul ostonaga yaqin joyda xumday boshini oyoqlariga qo'yib yotgan itiga g'amgin tikildi. Itining holiga achindi. Lekin sir boy bermay, chegarachilarga imo qildi". (Ona tili. 21-bet, 2003-yil) - o'qib, tahlil qilinib, "Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan turlanishi" bo'yicha matndan qaratqich, jo'nalish va o'rin-payt kelishigi qo'shimchalari bilan turlangan otlar tanlab yoziladi va kelishik qo'shimchalariga tegishli belgi qo'ydiriladi. O'quvchilar *ostonaga, joyda, boshini, ustiga, bermaslikka* so'zlarini yozib, qo'shimchalar ustiga tegishli belgi qo'yadilar. Agarda, o'quvchilarda sening, bizning so'zlarini yozib qo'yish hollari uchrasa, o'qituvchi alohida vaqt ajratib, shu o'quvchilar bilan yakka-yakka ishlab "Olmosh" va "Ot"ning farqini tushuntiradi. "Gapning uyushiq bo'laklari" mavzusi o'tilganda mavzuni mustahkamlash maqsadida 4-sinf "O'qish kitobi" dan "Oltin fasl" matnida: "Uyushiq bo'laklar qatnashgan gap topib yozing va o'qilishini, yozilishini tushuntirib bering", topshirig'i beriladi. O'quvchilardan quyidagi misolni yozishlari kutiladi. - "Issiqsevar qaldirg'ochlar, uzunqanotlar, ko'kqarg'alar birinchi bo'lib uchib ketishadi - O'quvchilar gapdagi uyushiq bo'laklar - *qaldirg'ochlar, uzunqanotlar ko'kqarg'alar* ni o'qiydilar, ular sanash ohangi bilan bog'langan. Ular orasiga yozuvda vergul qo'yiladi, degan javobni beradilar. Boshqa bir o'quvchidan "*Ona suti*" matnidagi uyushiq bo'laklar qatnashgan gap topib yozish va qanday bo'lak uyushganini aytib berish talab qilinadi. O'quvchilarning "Bolaning ichi, ko'zi, tishi, qulog'i og'ribdi" yoki "Bolaning ichi, ko'zi, qulog'i tuzalibdi" gaplarini yozishlari so'raladi. O'quvchilar gapdagi *ichi, ko'zi, tishi, qulog'i* so'zlarini o'qib, ular gapning egasi bo'lib uyushib kelganligini, ular birdan ortiq bo'lib, bir xil so'roqqa javob bo'layotganini va bir kesimga bog'langanini tushuntiradilar. Demak, boshlang'ich sinf ona tili darslarini o'qish faniga bog'lab olib borishda yuqoridagi usullardan foydalanish ona tili darslarining samaradorligini oshiradi.

O'quvchilarning so'z boyligi ortadi, ayniqsa, yozma savodxonligi rivojlanadi. O'qituvchi imloviy malakaning psixologik tabiatidan kelib chiqib, kichik yoshdagi o'quvchilarda imloga oid malakani shakllantirish ustida ishlash metodikasini belgilaydi. Imloviy malaka maxsus nutq malakasidir. To'g'ri yozuv - maxsus nutq faoliyati; yozuv ham murakkab harakat bo'lib, uning asosida nutq yotadi. Imloviy malaka nutq faoliyatining komponenti sifatida gapni sintaktik jihatdan to'g'ri tuzish, so'zni uslubiy aniq qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Imloviy malaka murakkab malaka bo'lib, uzoq davom etadigan mashqlar jarayonida yaratiladi va so'zni fonetik tomondan tahlil qilish, uning morfemik tarkibini aniqlash ko'nikmasi kabilarga asoslanadi. Psixologiya malakani avtomatik harakat, ya'ni mashqlar natijasida asta-sekin avtomatlashgan ongli harakat deb belgilaydi. Avtomatlashish o'rganilgan imlo qoidasining oson yoki qiyinligiga bog'liq. Imloviy malaka o'z tabiati bilan avtomatik hisoblanmaydi. Malaka asosiga qo'yilgan ko'nikma mustahkamlanadi, takomillashadi, yaxshilanadi (harakat tezlashadi, aniq va to'g'ri bo'la boshlaydi, ishonarli va tejamli bajariladi); shuning bilan birga, faoliyatning tuzilmasi qayta quriladi: mayda birlik bilan ishlash kengroq, butun, qo'shilgan birliklar bilan ishlashga o'tadi (masalan, so'zni harflab ko'chirish, bo'g'inlab ko'chirish bilan, keyin so'zni yaxlit ko'chirish bilan, so'ngra u gapni ko'chirish bilan almashadi). Bir imlo malakasi avtomatlashadi, imloga oid boshqa hodisa o'rganiladi va asta-sekin so'zni to'g'ri yozish malakasi hosil bo'ladi. Umuman olganda, yozuv murakkab harakat sifatida ongli jarayonligicha qoladi. To'g'ri yozuv malakasining shakllanishi uchun o'quvchidan fikr-lash

faoliyati talab etiladi. Biror to'g'ri yozuv hodisasini o'zlashtirish uchun o'quv va yodda saqlashgina emas, balki analiz va sintez ham tatbiq etiladi. Bunda grammatik va imloviy hodisalarning o'xshash va farqli tomonlarini aniqlash uchiin taqqoslash usulidan foydalanish hamda so'z va so'z shakllarini ma'lum grammatik yoki grafik gu-nihlarga ajratish, muayyan tizimga solish, tushuntirish va isbotlash mashqlaridan foydalanish muhim o'rin tutadi. Shunday qilib, orfografiyani o'rgatishda, grammatikani o'rgatish kabi, o'quvchilarning analitik-sintetik faoliyatini asta takomillashtira borish talab etiladi. Imlo qoidasi ustida ishlash metodikasi. O'quvchilarda to'g'ri yozuv malakasini shakllantirish grammatik nazariyani va imlo qoidasini o'zlashtirishga asoslanadi. Imlo qoidalari bir so'znigina ernas, balki umumiylik mavjud bo'lgan butun so'zlar guruhining yozilishini tartibga soladi. Bu xususiyati bilan u qoida xat yozuvchini har bir so'zni yodda saqlash, xotirlashdan qutqaradi va qoidaga amal qilib, belgilangan me'yorga muvofiq butun so'zlar gumhini yozish imkonini yaratadi. Imlo qoidasi grammatik umumiylik asosida biriashgan so'zlarning yozilishini bir xilashtiradi. Bu yozma ravishdagi aloqani yengillashtiradi va imlo qoidalarining ijtimoiy ahamiyatini ta'kidlaydi. Imlo qoidalarini grammatik, fonetik, so'z yasashga oid material-larni ma'lum darajada bilmasdan turib o'zlashtirish mumkin emas. Grammatik nazariya imlo qoidalari uchun poydevor hisoblanadi. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda imlo qoidasi shu qoidaga asos bo'ladigan grammatik nazariyaga bog'liq holda o'rganiladi. Masalan, shakl yasovchi qo'shimchalarning yozilishi haqidagi qoidalar „Ot“, „Sifat“, „Son“, „Kishilik olmoshlari“, „Fe'l“ mavzulari ichiga kiritilgan. Materialning bunday joylashtirilishi grammatika bilan orfografiyani bir-biriga bog'liq holda o'rganishni ta'minlaydi. Imlo qoidasi bevosita grammatik nazariya elementlaridan so'ng o'rganiladi. Masalan, otlarning keiishiklar bilan turlanishi o'rganilgach, kelishik qo'shimchalarining yozilishi haqidagi ko'nikma shakllantiriladi. „Sifat“ mavzusini o'rganish - *roq* qo'shimchasining va *qip-qizil, yum-yumaloq* kabi sifatlarning yozilishiga, „Fe'l“ mavzusini o'rganish bo'lishsizlik (*-ma*) va o'tgan zamon (*-di*) qo'shimchalarining yozilishiga zamin yaratadi. Imlo qoidalarini o'rgatishga bunday yondashish boshlang'ich sinflarda barcha orfografik materiallarni o'rganishda tipik hisoblanadi. Imlo qoidalari ustida ishlash — murakkab jarayon, qoidaning mohiyatini ochish, o'quvchilarning qoida ifodasini o'rganib olishlari, qoidani yozuv tajribasiga tatbiq etish lining asosiy komponentlari hisoblanadi. Qoida mohiyatini ochish qoida so'zning qaysi qismini, qaysi so'z turkumi yoki grammatik shaklni yozishni boshqarishini, bunda qaysi belgilar yetakchi ekanini tushuntirish demakdir. O'quvchilarni qoida bilan tanishtirish uchun material tanlashda o'qituvchi bu yetakchi belgilarni albatta hisobga oladi. Qoida ifodasi ustida darslik bo'yicha ishlanadi. Bunda o'quvchilarning qoida tarkibini anglab yetishlari ahamiyatlidir. Shuning uchun darslikdagi qoida qismlarga bo'linadi (Aslida o'quvchilar bu vazifani mashq jarayonidavoq bajarib qo'yadilar). O'quvchilar o'rganilgan qoidaga misoUrytish va xilma-xil mashqlarni bajarish yoii bilan uni yangi til materialiga, ya'ni yozuv tajribasiga tatbiq etadilar.

Qoida ustida ishlash metodikasi shu qoidaning xarakteriga qarab tanlanadi. Masalan, bo'lishsizlik qo'shimchasi (*-ma*) ning yozilishini deduktiv yo'l bilan o'rgatish mumkin. Jo'nalish kelishigi qo'shimchasi (*-ga*) ning oxiri *-k* bilan tugagan otlarga *-ka*, *-q* bilan tugagan otlarga *-qa* shaklida qo'shilishi haqidagi qoidani indukativ yo'l bilan tushuntirish maqsadga muvofiq. O'quvchilar qoidadagi asosiy fikrni ajratishga yordam beradigan vazifalarni bajarsalar, uni o'zlashtirish xiyla qulay bo'ladi. Chunki bolalar aniq material bilan ishlaydilar va uni tahlil qilish vaqtida qoidaning muhim qismlarini ajratadilar, qoidani ongli o'zlashtiradilar.

Nimanidir, masalan, so'zlarning talaffuzi va yozilishini, so'z turkum-larini, so'z qismlarini bir-biriga taqqoslash o'quvchilarning aqliy faol-ligini oshiradi. Bunda yana qoidaning ajratilgan belgisini aniq yozib ko'rsatish ham ahamiyatli hisoblanadi. Qoidada aks ettirilgan muhim fikrni ajratishga o'qituvchining savollari yordam beradi. Bu savollar, o'z navbatida, qoidani shakllantirish rejasi ham hisoblanadi. Qoida ustida jamoa bo'lib ishlash bilan birga, darslikdan foydalanib, mustaqil ishlash usulini qo'llash ham mumkin. Yangi qoidani o'zlashtirishda o'rganilgan bilimlarga suyaniladi. Buning uchun yangi qoida ilgari o'rganilgan qoidalar bilan bog'lanadi. Bunda qarshi qo'yish yoki taqqoslash usulidan foydalaniladi va o'xshash tomonlari aniqlanadi. Masalan, tushum kelishigi qo'shimchasining yozilishini o'zlashtirishda u ilgari o'rganilgan qaratqich kelishigi qo'shimchasining yozilishi bilan taqqoslanadi va tushum kelishigi qo'shimchasi o'tning fe'l tomonidan boshqarilishini bildirishi aniqlanadi. Qoidani bilib olish o'quvchilarda u haqdagi aniq tasavurning mavjudligiga bog'liq. Qoida asosida hosil bo'lgan aniq tasavur so'zlarda ifodalanadi. Shuning uchun o'quvchilardan qoidani quruq yodlab berish talab etilmasligi, balki so'zni to'g'ri yozishdagi xususiyatlar aniq material misolida qayta tushuntirilishi lozim. Imloga oid mashqlar. Imloviy malaka ongli nutq faoliyatining avtomatlashgan komponentidir. Faoliyat avtomatlashishi uchun uzoq vaqt davomida maqsadga qaratilgan mashqlar bajarib boriladi. Imloga oid mashqlar imloviy ziyraklik ko'nikmasini shakllantirishga, tegishli o'rinda qoidani tatbiq qilishga, mashqlarning qismlari o'rtasidagi bog'lanishni belgilash, ularni umumiy va yagona faoliyat tizimiga kiritishga, o'quvchilar uchun qoidaning mohiyatini aniqlash va uni shakllantirishga qaratiladi. Qoidani tatbiq qilish davridagina uning mazmuni chuqurroq o'zlashtiriladi. Metodikada imloga oid mashqlar-ga: 1) grammatik-orfografik tahlil; 2) ko'chirib yozuv; 3) diktantlar; 4) leksik-grammatik tahlil; 5) bayonlar kiradi. Grammatik-orfografik va leksik-orfografik tahlilda orfografiyaning grammatika va leksika bilan bog'lanishi, ko'chirib yozuv va diktantda o'quvchilar faoliyatini belgilaydigan omillar, xususan, ko'chirib yozuvda ko'ruv va qo'l harakati uquvi, diktantda eshituv uquvi hisobga olinadi. Ko'chirib yozuv ko'rib idrok qilingan so'z, gap va matnni yozma shaklda ifodalashdir. Boshlang'ich sinflarda husnixat va imlo qoidalari-ga rioya qilib, tuzatishlarga yo'l qo'ymay va tartibli, harflarni tushirib qoldirmay, o'rnini almashtirmay, tinish belgilarini to'g'ri qo'llab ko'chirib yozuv ko'nikmasi shakllantirilishi kerak. O'quvchilarda bu ko'nikmani hosil qilish maqsadida o'qituvchi alifbe davridan boshlab ularga ko'chirib yozuvni izchillik bilan o'rgatib boradi. O'quvchilarda ko'chirib yozuv ko'nikmasini shakllantirishga oid asosiy qoidalarga quyidagilar kiradi:

1. Ko'chirib yozishdan oldin ko'chirib yozadiganingni yaxlit o'qib chiq.
2. Har bir gapdagi so'zlarni bo'g'inlarga ajrat va ichda bo'g'inlab aytib, yoz.
3. Ko'chirib yozganingni asliga solishtir va xatolaringni to'g'rila.

Ko'chirib yozuv uchun so'z, alohida gap va kichik matnlardan foydalaniladi. O'qituvchining qo'ygan maqsadiga bog'liq holda ko'chirib yozishdan oldin unga tayyorgarlik ko'riladi; bunda imlosi qiyin so'zlarni izohlab o'qish, so'zning nima uchun shunday yozilishini asoslash, o'rganilgan qoida asosida yoziladigan so'zlarni aniqlash kabi mashqlar-dan foydalaniladi. Bu ko'nikma qay darajada shakllanganligini aniqlash maqsadida kontrol (tekshiruv) ko'chirib yozuv o'tkaziladi. Ko'chirib yozuv mashqlari grammatik, leksik yoki so'z yasalishiga oid

vazifalarni bajarish bilan birga olib boriladi. Bu imlo qoidasini tatbiq etishni yaxshi bilib olish imkonini beradi. Chunki vazifaning xarakteri imloviy malakani shakllantirishga nazariy asos bo'ladigan grammatik, fonetik bilimlarni faollashtirishni talab etadi. Bulardan tashqari, kompleks mashqlar orfografiya bilan birgalikda nutq o'stirish vazifalarini ham bajarish imkonini beradi. Kompleks mashqlarga misol qilib quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

1. Ko'chirish. O'zakdosh so'zlarni aniqlab, o'zakni ajratish.
 2. Tushirib qoldirilgan qo'shimchalarni qo'yib ko'chirish, qanday qo'shimcha ekanini aytish; yozilishini tushuntirish.
 3. Matn mazmuniga mos so'zni qavs ichida berilgan so'zlardan topib qo'yib ko'chirish. Shu so'z qaysi so'z turkumiga oid ekanini, uning yozilishini tushuntirish.
 4. Aralash berilgan so'zlardan gap tuzish va yozish.
 5. Tartibsiz berilgan gaplardan bog'lanishli matn tuzish.
- Tanlab ko'chirish (Berilgan gaplardan yoki matndan muayyan bir so'z turkumini; ot va fe'ldan yoki ot va otdan, sifat va otdan tuzilgan so'z birikmalarini ko'chirish).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbekiston Respublikasining „Ta'lim to'g'risida“gi qonuni. // Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. - T.: „Sharq“, 1997.
 2. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
 3. Ashrapova T., Odilova M. Ona tili o'qitish metodikasi. –Toshkent, 1984.
 4. Yo'ldoshev J. G', Usmonov S. A Pedagogik texnologiya asoslari. -T.: „O'qituvchi“, 2004.
 5. Qosimova K. Va b. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2009.
- O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildlik (A. Madvaliyev tahriri ostida). – Toshkent: O'zb. mil. ens., 2006-2008.
6. Internet manbalari:
 7. www.ziyonet.uz,
 8. www.pedagog.uz,
 9. www.google.uz,
 10. www.terdu.uz